

Hadisi mânâ ile nakil

İstanbul'dan okuyucumuz: “Bazen sohbetlerimizde hadislerin tam metnini hatırlayamayıp, mânâ olarak naklediyoruz. Mânâ ile hadis nakletmek caiz midir?”

Hayatımızda, konuşmalarımızda, davranışlarımızda Peygamber Efendimizin (asm) sözlerinden feyiz almak, örnekler vermek, yol göstermek, onu rehber görmek ve göstermek sünnet üzere istikamet arayışımızın birer mahsulü ve eseri değil midir? Temelde yaklaşımımız istikameti bulmak ve niyetimiz halis olmak şartıyla İnşallah hatalarımızdan ve unuttuklarımızdan dolayı muaheze edilmeyiz, yani halis niyetimiz İnşallah bağışlanmamıza yeterli olur. Cenâb-ı Hakk'ın “Rabbimiz! Bizi hatalarımızdan ve unuttuklarımızdan sorumlu kılma!”¹ âyetiyle öğrettiği duâ çerçevesi İnşallah acizyetimizin elinden tutar.

Hadis âlimleri çalışmalarında hadis lâfızlarının sıhhat derecesine çok ehemmiyet vermişler, Peygamber Efendimizin (asm) hadislerini mümkün mertebe mübarek ağzından döküldüğü kelimelerle almaya özen göstermişlerdir. Hadis Usûlü ilmi bu ölçülerle doludur. Kılı kırk yaran kriterlerin tesbitinde tek hedef, Peygamber (asm) sözüne yalan ve uydurma söz karıştırmamak ve Peygamber Efendimizin (asm) sözlerini bütün safiyetiyle derleyip toparlayabilmektir. Çünkü bir yandan Peygamber Efendimizin (asm) “Kim bana yalan söz isnat ederse, Cehennemdeki yerine hazırlansın.”² Sözündeki şiddetli uyarısı azamî titizliği emrederken; öte yandan, “Benden bir söz işiten ve onu güzelce belleyip işittiği gibi başkasına ileten kimsenin Allah yüzünü ak etsin.” Hadisindeki rahmet duâsı, doğru hadis naklini emrediyordu. Hadis uleması da Peygamber Efendimizin (asm) hadislerini mümkün olan en doğru sıhhat ölçüleri içinde derleyip toplayarak, ayıkladılar ve sıhhat derecelerine tabi tuttular. Bu gün elimizde bulunan ciltlerle hadis külliyatının hemen hepsi böyle titiz çalışmaların mahsulüdür. Allah yüzlerini ak etsin. Âmin.

Temel mesele hadisin vurgu yaptığı mânâyı kavramak olunca; mânâ ile hadis rivayetinin, daha sahabe döneminde adeta bir mecburiyet halinde yapıldığını görüyoruz. Çünkü sahabeler hadisleri gerektiğinde yıllar sonra rivayet etmişler ve tabîî olarak yıllar önce söylenmiş olan ve bizzat kendi kulaklarıyla işittikleri bazı

sözleri lâfız itibariyle hatırlayamadıklarında, mânâ itibariyle rivayet etmek zorunda kalmışlardır.

Meselâ sahabeden Ebû Saîd elHudrî (ra) şöyle demektedir: “Hazreti Peygamber’in (asm) etrafında sekiz on kişi oturur, onu dinlerdik. İçimizden O’ndan dinlediklerimizi aynen tekrar eden belki iki kişi çıkmazdı. Fakat hepimizin de tekrar ettiğimizde manalarda hiçbir fark olmazdı.”³

Tabii’nden Hasanı Basrî (ra) kendisine: “Bu gün bize bir hadis rivayet ediyorsun; ertesi gün aynı hadisi başka lâfızlarla naklediyorsun.” diyen birisine şu cevabı vermiştir “Mânâda isabet etmişsem, bunda hiçbir mahzur yoktur!”⁴

Meşhur Tabii’nden Muhammed bin Şîrîn (ra) ise şöyle demiştir: “On kadar sahabeden hadis işittim. Hepsi de lâfızlarda ihtilâf ederlerdi. Fakat mânâ aynı idi.”

Üstad Bedüzzaman Hazretleri ise, “Nakli hadisi bi’lmânâ caizdir.” diyerek, hadisleri yalnız mânâları ile nakletmenin caiz olduğunu bildirmiştir.⁵ Bizim için hadisleri mânâları ile nakletmek zaten bir zaruret halinde bulunmaktadır. Çünkü hadis metinleri Arapça’dır. Arapça metni tercümeğe başladığınız anda, lâfızların yerine koyduğunuz kelimeler, lâfızların aynı değil; lâfızları karşılayan mânâlardan ibaret olacaktır. Bütün tercüme ve meallerde aynı derecede mânâ ile nakil zarureti söz konusudur.

Netice itibariyle ana metnin içerdiği mânâyâ aykırı olmamak; haramı helâl, helâli haram yapmamak, bilerek tahrif etmemek ve gereken dikkat ve titizliği göstermek şartıyla; hadisleri mana ile nakletmek sahihtir ve caizdir.

Dipnotlar:

- 1- Bakara Sûresi, 2/286.
- 2- Buhârî, 1/90.
- 3- Bağdâdî, Kifâye, s. 205.
- 4- a.g.e., s. 200.
- 5- Mektûbât, s. 89.